

ouden ze  
eigen er-  
it bewust-  
ik, die  
maar die  
reserve,  
  
ze eerste  
toch zal  
moeten  
  
gevoelen  
rou zijn  
is nooit  
deel be-  
  
gescha-  
werd, in  
der werd  
in straks  
de heilig  
  
us, desti-  
ekt geen  
ik' bij  
dige ik'  
  
te een-  
  
van het  
het zijn;  
  
niet be-  
en grond  
er tus-  
nust zijn  
igt, maar  
  
de „ver-  
bespre-  
t bijeen-  
anvangt,  
den regel  
en half  
zich de  
eer druk  
amen zijn  
osterdam  
nog een  
aan werd  
  
rk, waar  
s op hem  
aan eeni-  
daar het  
staat niet  
half uur  
komt, en  
gegeven  
ge orde  
  
se zekere  
in of de  
dienst  
Welk ka-  
sjeen zijn  
rdoor tot  
onderwijl  
tijd zal  
  
o. i. de  
tal heer-  
het door  
  
houdt in,  
gebeden  
til heeft  
a rechts  
en mag,  
te blijf-  
fbreekt,  
g zal zijn  
chrift of  
  
dienstige  
afgeleid,  
zal wor-  
reid voor  
  
het sta-  
gen; de  
ordenen;  
en.  
dat ze  
e naast  
naar een  
spreken,  
er waren,  
m, of er  
  
stille als  
rafgaat,  
Woord,  
eds' ge-  
dij ont-  
  
ch, niet  
i reken-  
  
en is er  
in amb-  
n per-  
net hoog  
op aarde  
aels ko-  
mede is  
en altoos  
van de  
prediker  
uit den  
an Sinaï  
  
orders',  
komen,  
en wie

met het ambt bekleede broeder zal voor-  
gaan, opdat de vergadering goed geleid  
worde, en aan haar doel beantwoorde.  
Doch hieruit volgt dan ook, dat de opge-  
komene broeders en zusters hun vereenigings-  
punt niet enkel vinden in den prediker die  
spreken gaat, maar ook evenzoo in den  
broederband die hen saambindt, en in wat  
ze saam komen doen.  
En op dit standpunt nu is het eer on-  
natuurlijk, dat de vergaderende geloovigen  
beginnen moeten met muistil, en als waren  
ze elkander wildvreemd, naast elkander te  
gaan zitten.  
Als de vergadering zelf geopend is, dan  
natuurlijk moet ieder stil zijn. Dat is in  
elke vergadering zoo. Maar dat men ook  
voor de vergadering niet zou mogen spreken,  
geldt nergens, en door dit te verbieden,  
maakt men de samenkomst stijf, ont-  
neemt haar het gezellig karakter van een  
vergadering, en maakt er een *audientie* van.  
Natuurlijk doet het rondpreken in groote  
steden, zoodat er in elk gebouw telkens  
een ander „gehoor“ zit, aan dit vertrouwelijk  
en gezellig karakter der samenkomsten  
afbreuk.  
Men kent elkander niet. Men zit naast  
vreemden. Naast broeders en zusters, ja,  
maar van wier broederschap of zusterschap  
men niets afvoelt, en voor wie men dan  
ook niets voelt. Alleen kerspelvorming zou  
hier beterschap kunnen aanbrengen.  
Maar, gelijk vanzelf spreekt, niet met  
het oog daarop kan hier de zaak bespro-  
ken worden. We nemen hier de „verga-  
dering der geloovigen“ in haar ideel ka-  
rakter, als van „broeders en zusters, die saam  
gemeenschap der heiligen oefenen en elkan-  
der kennen en liefhebben“. En dan is  
het onnatuurlijk, dat men, elkander, na  
verloop van een week weer ontmoetende,  
geen stom woord tegen elkaar zou mogen  
zeggen, hoogstens met zijdelingsche buiging  
elkaar zou mogen groeten, en nauwelijks  
elkaar een hand zou mogen geven.  
In een kerkeraadsbank gaat dit dan ook ge-  
meenschappelijk en anders toe. Daar kent men  
elkander, men geeft elkander altoos een hand  
bij het binnenkomen, ziet elkander aan, en  
vraagt naar elanders welstand.  
Maar in het schip der kerk komt het  
herhaaldelijk voor, dat men gaat zitten  
naast iemand die u niet kent en dien gij  
niet kent, dat ge hem niet eens een hand  
geeft, ternaauwernood aanziet, geen woord  
spreekt, en straks weer opstaat, zooals ge  
zoudt opstaan uit de buurschap van iemand  
met wien ge op een tram stondt, zoodat  
ge niet eens zoudt kunnen zeggen, hoe  
deze uw broeder, met wien ge vergaderd  
hebt, er uitzag.  
Dit nu is de broederschap verzaaken, ver-  
zaken alle gevoel van saamhoorigheid, en  
het karakter van vergadering vernietigen,  
en ge kunt er zeker van zijn, dat ze het  
bij de Haghepreken, en in de dagen onzer  
martelaren heel anders deden.  
Nu koud als ijs voor elkaar, toen de  
warme gloed eener saambindende liefde.  
En bij ons drijft men dit zelfs zoover,  
dat ieder onder vaak zelfs aan den heiligen  
Dich heeft aangezet als met hem geheel  
vreemde personen.  
Op zichzelf zou het daarom het wensche-  
lijkst zijn, dat bij elke kerk een ontvang-  
zaal was, een soort antichambre, waar men  
voorloopig saamkwam, om straks als de  
dienst aanving, zich saam naar de verga-  
derzaal te begeven.  
In die ontvangzaal kon men elkaar dan  
elken Zondag ontmoeten, en de kennismaking  
voortzetten en levendig houden, om daarna  
werkelijk als broeders en zusters in het  
kerkegebouw te gaan nederzitten.  
Bij gemis daarvan behelpt men zich nu  
ten platteband, als het weer droog en niet  
te koud is, met de open plaats voor het kerke-  
gebouw, maar in onze steden gaat dit niet,  
en dan is er feitelijk geen andere weg  
open, dan dat men dadelijk in het eigenlijke  
gebouw inga, en zijn plaats inneemt.  
Maar dan moet er ook naar gestreefd, dat  
men elkaar leert kennen, dat men elkaar  
niet als vreemden bejegt, in elk geval  
elkander de hand drukt, elkander in het  
oog ziet, en vraagt naar elanders welstand.  
Tegen een zich daaruit ontspannend gesprek,  
bestaat dan ook niet de minste bedenking,  
mits natuurlijk de bescheidenheid niet ver-  
zaakt worde, de één den ander niet poge  
te overschreeuwen, en het niet een door-  
eenwarring van allerlei stemmen worde.  
Zelfs het opstaan van zijn zitplaats, om een  
anderen broeder, wien men iets te zeggen  
heeft, even toe te spreken, of na herstel uit  
krankheid of dergelijke hem de hand te  
drukken, zou in het minst niet in strijd  
zijn met het karakter der vergadering.  
Dat stijve, overplechtige en alle vertrou-  
welijkheid doodende van de grafstille is  
gemaakt en onnatuurlijk.  
Daar lieren we niet voor, maar daar  
stellen we ons uit beginsel tegenover.  
Vooral voor onze kinderen is dat glad  
verkeerd. Onder den dienst moeten ze uter-  
aard stil zijn, maar zolang de dienst niet  
aanging, moet ge ze niet drukken noch  
beauwen.  
In de apostolische gemeenten ontmoette  
men elkaar zelfs met „een heiligen  
kus“. Dat was Griekse usantie, een  
usantie die bij ons niet gaat. Maar onze  
usantie is elkaar de hand te drukken en  
een vriendelijk woord te zeggen, en wie  
dit verzuimt, schiet in Christelijke be-  
leefdheid en vertrouwelijkheid tekort.  
Dat vullen van den ledigen tijd, met  
lezen uit de Bijbel en met zingen, ver-  
diend daarom allerminst aanbeveling, en is  
zelfs beneden de waardigheid van het heilige.  
Dat lezen toch uit de Schrift en dat zingen  
hoort in den dienst, en moet niet *voor* den  
dienst plaats hebben.  
Voor den overgang uit het *saamkomen*  
tot het eigenlijke *vergaderen*, teneinde den  
dienst uit te gaan voeren, is voorts het  
orgelspel het meest natuurlijke en als van-  
zelf aangewezen middel.

Gelijk de heer Verveen het in het *Hol-  
lands Kerkblad* zoo schoon van de muziek  
zong, heeft de muziek ook als zoodanig  
een heilige, van God verordende roeping,  
en zulks wel, om, gelijk Calvijn het uitdrukt,  
„de harten te roeren en zacht met te slaepen“.  
Verveen zong aldus:  
Vloei, heldre klankenstroom! met lieflijk tonen-  
men, en  
Gij gawe van den Heer, den Schepper van 't heelal,  
Dien Oorsprong alles goeds, Wien 't zalig koor van  
engelen  
Het „driemaal heilig“ zingt in reinen hemelval.  
Toen de aarde nederzank op hare grondpilaren,  
Klonk 't galmend lofaccorde de wijde hemelen door,  
Kwam aan het feestgejuich der kinderen Gods zich  
paren  
In vrolijk maatgeluid der morgensterren koor.  
Een lieflijk beurtgezang van schoone melodien  
Doortilde tot Gods eer het heerlijk Paradys.  
Als 't gansche scheppental in zynre harmonien  
Zijn stem gaf, naar zijn aard en elk op zijne wijze  
De wakke nachtelijke met slepend-schel gongel.  
Bezielde door zijn knaat het ovrig angeltaal,  
Hem stekend naar de kroon met onvermoeden  
gorgel,  
Dat de echo antwoord gaf op 't jublend vreugd-  
geschal.  
Het zachte windgeuis: het lispelen, fluistren; 't plonzen;  
't Gekabbel en geklots in darten stroom en vliet;  
't Gebul, gebriesch, geblaas en 't blaflen, brommen,  
gonzen,  
't Smolt alles in een schoon, veel-duisendstemmig  
lied:  
En 't eerste menschenpaar, wier lustrend oor mocht  
zingen  
Dien wonder toneelvloed, hun streelend zin en geest,  
Verheerlijkt in dien slond met reine beelden van  
Zijn God, Die hen verbond op 't eerste buidloof-  
feest.  
Thans rijzen van deze aard veel doffe treurgezangen  
En schietten de klanken op 't bloedig oorlogsveld.  
Moet dikwerf 't beestied den blijden reit vervangen,  
En is 't verslagen hart als 't speeltje zelf ontveld.  
Toch vaak ook smelt het wegzinnig-zoet ontroering,  
Als bij zacht toongemisch het biddend opwaarts  
zweeft,  
Of met een dondergalm in taalge geestvervoering  
Zijn Schepper, God en Heer eerbiedig hulde geeft.  
Looft, al wat adeia heeft! in juichende chorale  
Den Koning van 't heelal, Met cithar, harp en luit,  
Met orgel en basuin, met trommel en cymbalen  
Geeft 't menschedom Hem al de eer en galm! Zijn  
glorie uit!  
Blijft, goddelijke muziek! in silvren stemmen klanten:  
Gij zijt voor de eeuwigheid! met jublend lofgeschal  
Rolt uit der zaalen mond een stemme veler waarten  
Tot eer van Hem, Die is, Die was en wezen zal!  
In den dienst zingt de gemeente, dan  
komt de muziek uit de ziel, en mag het  
orgel alleen begeleiden, leiden, en steu-  
nen, en moet het niet zelfstandig willen op-  
treden. Maar *voor* den dienst is een niet  
te lang orgelspel, dat inleidt op den dienst  
kostelijk, mits de muziek dan ook daarop  
gericht zij.  
Vangt zulk orgelspel dan zacht aan, om  
niet te plotseling te storen, en neemt het  
alzo rustig de zielen op, om ze te verhef-  
fen, en op de ontmoeting des Heeren voor  
te bereiden, dan vervult het orgel in *dit*  
stadium zijn eigenlijke roeping, een roeping  
waarin het orgel door niets anders ver-  
vangen kan worden.  
En al weten we nu, dat we door dit  
ons oordeel eenigermate ingaan tegen de  
duisver heerscheende zienswijze, toch mochten  
we daarom ons oordeel niet verzwijgen.  
De broeders die hier dusver anders  
over oordeelden mogen daarom gebeden  
zijn, ook dit vraagstuk aan het beginsel te  
toetsen, en zich af te vragen, of zij zelven  
betuigen kunnen, dat de thans meest gel-  
dende opinie strookt met het Gereformeerde  
beginsel van „een vergadering der geloovi-  
gen“, strookt met wat de apostel van „den  
heiligen kus“ zegt, strookt ook met de eischen  
van natuur en leven.

### Voor Kootwijks Scholen.

Ingekomen bij Ds. HOUTZAGERS: Gevonden  
in 't kerkzakje Geref. kerk te Delft 1/1; door  
de dames H. te Ede, van den heer A. v. R.  
te N. 1/2; door den heer H. Rollman te Bode-  
graven, van N. N. 1/10; van N. N., postmer  
Utrecht, voor Kootwijk 1/10; van Ds. Lion  
Cachet te Rotterdam, voor de school te Koot-  
wijkbroek 1/450.

### Uit de Pers.

Schoon is wat Ds. Tazelaar schreef over de  
ellende van het Heidendom en de heerlijkheid  
van het Evangelie.  
We nemen het over uit het *Geref. Kerkblad*.

De zee der Heidendolken is een Doodde Zee,  
van welke zijde ge haar ook beschouwt in het  
koud Noorden, evenaar als in het ziele Zuiden.  
Gij hebt zeker wel eens iets vernomen van de  
Eskimo's op Groenland; een oord van eeuwigda-  
rende sneeuw en ijs, welks uiterlijk voorkomen nu  
hart onwillekeurig met weemoed en huivering ver-  
vuld. De menschen, die daar wonen zijn zoo diep  
gezonken, dat schier geen teken van eenig gods-  
dienstig leven bij hen is op te merken.  
Zooval uit maatschappelijk als godsdienstig oog-  
punt staan de Eskimo's al mede op den laagsten trap.  
In ieder dorp is een tovenaars, die door ge-  
heimzinnige tooverspreuken, en door het offeren  
van honden, de boze geesten, voor welke de arme  
Eskimo's zeer bang zijn, berooft. Zij gelooven, dat  
die „Angekok“ kan maken, dat de zeevonden  
zeer voorspoedig is. Maar als zijne tooverkunsten  
hun geen voordeel aanbrengen, of, als zij zich van  
die „Angekok“ misleid achten, slaan ze hem een-  
voudig dood, snijden zijn lichaam in stukken, en  
werpen deze in de zee. De Groenlanders gelooven  
ook aan een leven na dit leven. De zaligen zullen  
na den dood, op een altijd kalme zee, in een schoone  
kajaks te jacht gaan, en overvloed van zeevonden,  
robben en walvissen hebben. De verlorenen zullen  
aan het ruwste stormweer blootgesteld, in  
eewighe koudte verkeeren. Ze zijn bleek en uitge-  
put van gebrek, want daar zijn geen zeehonden.  
Vernemen ge hier niet het dof gebruis van de  
Doodde Zee? Welk een godsdienst!  
De Groenlander bekomert er zich dan ook niets  
om. 't Is slechts een denkbeeld, zonder enige kracht  
in het leven. Al waar de Eskimo aan denkt en van  
sprekt, betreft de visscherij en een zeehond is zijn  
en en zijn al.  
Vestigen wij nu op de hoogst beschaaftde en  
meest ontwikkelde Heidenen het oog.  
Tot dezen mogen in de eerste plaats de Chine-  
zen worden gerekend. De Chinezen staan op een  
zeer hoogen trap van beschaving. Ze zijn geverd,  
beleefd en zeer schrauder, en hebben talloze gods-  
dienstvormen.  
Maar met al hun godsdienst zijn ze een volk van

godloochenars; en met al hun ontwikkeling en be-  
schaving een natië van dolbelaars, opiuscheuvers,  
overspelers en dronkaards. Een zeer opmerkelijk  
verschijnsel levert de taal van dit volk op. Deze is  
rijk in klanken, eigenaardige uitdrukkingen en ver-  
sterkingen. De rijke taal is toch geheel ongeschikt  
tot het uitdrukken van heilige dingen, zoo zelfs  
dat de vertalers der Schrift lang aarzelde, welk  
woord zij zouden gebruiken voor den naam Gods.  
Daarom is die taal genoemd: een meesterwerk  
van Satan tot uitsluiting van het Evangelie.  
Evenzoo als bij de laagst en diepst gezonken  
volken, is het Heidendom ook in zijn hoogste op-  
baring, dus niets dan een Doodde Zee, vol ellende  
en verschrikking.  
Naar die Heidenwereld nu vloet de Levensstroom  
uit het Heiligdom heen. Zijne wateren vloten af  
naar het Oosten. Vele uitlopgen zien hierin een  
bewijs, dat dit visioen van Ezechiel de latere tijden  
betreft.  
Immers de blijde boodschap des heils is het eerst  
van Palestina uitgegaan, en verbreide zich van  
daar steeds meer westwaarts. „Van den opgang der  
zon, tot haren ondergang“, aldus spreekt de Heere  
in Malechi 1: 11, zal mijn naam groot zijn onder  
de Heidenen. Hier is de richting dus van het  
Oosten naar het Westen. Maar in later tijd zal het  
juist omgekeerd zijn.  
„Dan zullen zij den naam des Heeren vreezen  
van den nedergang, (het Westen) en zijne heerlijk-  
heid van den opgang der zon“, (het Oosten) Jesaja  
59: 19.  
„Een aangrijpend feit, dat de gelooftegrond  
der Christelijke Kerk nu een zendingveld is. Waar  
eenmaal Christus zelf en de apostelen predikten,  
heerscht nu de valsche profet. Uit het Oosten is  
de heilzame opgang, maar het licht is er van de  
kandelaar geweken, en nu moet uit het Westen  
het Evangelie weer daarheen worden gebracht. Bij  
het woord: „Er vloten wateren uit naar het Oos-  
ten“, denken wij onwillekeurig aan de opening van  
het machtige Indische rijk voor den arbeid des  
Evangelies. Daardoor toch dreef de Heere een wig  
uidden in het hart van het Oostersche Heiden-  
dom. Indien is wel eens het Gibraltar, de groote,  
onmeembaer sterkte van heel het Heidendom ge-  
noemd. Maar de Heere heeft door zijne almachtige  
hand, de dicht gegrendelde deur van het Oosten  
voor het werk der zending geopend. En dit is zeker  
een van de grootste gebeurtenissen der latere tijden.  
Ezechiel moest zich oostwaarts begeven in de  
richting, waarin de wateren stroomden; en de engel  
des Heeren gaat op dat pad, met een meesters-  
de in de hand, hem voor. Hij gaat duizend ellen, en  
deed den profet door de wateren doorgaan; en de  
wateren raakten tot aan de enkelen. Toen met hij  
nog duizend ellen en ziet, zij bespatten zijne knieën;  
en hij mat nog duizend, en deed hem doorgaan,  
en de wateren zijn tot aan de lendemen des ziens  
gestegen. Bij de laatste meeting is de vloed zoo  
diep, dat hij hem niet kon doordringen.  
Deze vier metingen herinneren u als van zelf de  
twee groote tijdpunten, waarin de Zending geschied-  
de is: eerst de verovering van het Oosten, en nu  
de verovering van het Westen. Het is slechts een  
verder, doch de laatste maal is de aanwas veel  
groter dan bij de drie vorige maal. In drie af-  
metingen steeg het water slechts tot aan de lende-  
men; bij de vierde echter rees het eensklaps van  
de lendemen af tot het hoofd.  
Het is u bekend, dat onze eeuw de groote zen-  
dingseeuw is. In deze eeuw alleen werd voor de zen-  
ding veel meer gedaan, dan in al de voorgaande  
te samen. De wateren des Evangelies rijzen nu tot  
een peil, hooger dan ooit is bereikt. In het gezicht  
van Ezechiel zien wij den Levensstroom slechts naar  
één richting uitgaan; in onzen tijd heeft hij zich  
van uit het Oosten naar alle zijden vertakt. Hoe  
wordt hierin de groote heerlijkheid van het Evan-  
gelie der genade openbaar! Er is slechts één stroom,  
en die ene stroom verbreidt zich naar alle kanten.  
Alderegen zijn die wateren tot leven en tot ver-  
kwikking. Het Evangelie is het enige medicijn,  
zooval voor den diep gezonken Eskimo, als voor  
den hoogst beschaaftde Grieken. Nooit is het ge-  
komen tot een natië, voor welke het niet paste.  
Even heilzaam is het voor den onwetenden Hot-  
tentot, als voor den sluiven Hindoe.  
't Is overal geheel dezelfde prediking, van Chris-  
tus Jezus en dien gekruist; in wien, door het ge-  
loof, redding en behoud voor verlorenen zondaren is.  
Onbeschrijfelijk schoon is het visioen, dat de  
profet Ezechiel hier aanschouwde.  
Hij zag een levenden en krachtigen stroom, die  
zich richtte naar de woestijn.  
De kristelijke wateren, welke uitgaan van  
den troon Gods en des Lams, dalen af tot de wil-  
delende wildernis. Welk een groote genade! Die wa-  
teren vloten ruischend en bruisend heen naar het  
onmetelijk gebied des doods. Door Gods almachtige  
kracht en wonderbare onferming, wordt een scha-  
kel gevormd tusschen Sion en tusschen de plaats  
waar eenmaal Sodom lag. Een silvren stroom  
doorloopt den troon des Allerhoogsten en de gansche  
onreine Doodde Zee; en doet daar wonderen van  
genade, tot heerlijkheid Gods en tot zaligheid veler  
zielen. Verrassend groot en heerlijk is de uitwer-  
king. Aan weersijden van de beek verrijst allerlei  
vruchtbare geboorte. Door hare schepende kracht  
begint de dorre zandvlakte te bloeien als een roos.  
Overal waar het Evangelie komt, draagt het koste-  
lijke vrucht, brengt het zegen en heil. Niet alleen  
draagt het uitnemende, maar ook zeer overvloedige  
vrucht.  
Dit is plastisch en aangrijpend, zoo recht ge-  
schikt om het ijvervuur voor de missie aan te  
blazen.  
Ook in *weeterzonden* stijf ligt kracht.

### Officiële Berichten.

(Met verkorting uit het *Kerkblad* van 17 Juni '98.)

Korte Notulen van de Provinciale  
Synode van Drente gehouden te  
Hoozeven 8 Juni 1898.  
Nadat op de gewone wijze geopend is en de  
lastbrieven zijn goedgekeurd, wordt het mo-  
dum alius samengesteld: Ds. L. Kuiper pre-  
sident, Ds. J. A. de Bruijn vice-pres., Ds. H.  
Dijkstra scriba en Ds. T. Noordewier g.j.-scriba.  
Ds. H. A. Dijkstra rapporteert aangaande de  
kas voor Emer. Pred. Hoewel de financiële  
lasten vrij zwaar zijn, zijn de voorgeschreven  
bijdragen toch alle gestort en loopt de zaak  
aanvaardigelijk goed.  
Deputaten worden allen herbenoemd en ge-  
machtigd over dit jaar en het jaar 1899 de be-  
noodigde gelden aan te vragen.  
Naar aanleiding van een besluit der Classis  
Beilen over de verplichting om op de attestaten  
van ongeensureerde leden steeds te vermelden,  
dat ze „onbesproken zijn in den wandel“ (zie  
*Kerkblad* Sept. '97, Art. 38) verzoekt Meppel, dat  
de Prov. Synode zich over deze zaak uitspreke.  
Na breedvoerige discussie neemt de Synode het  
volgende besluit:  
De Prov. Synode keurt het af, wanneer een  
kerkenraad zonder onderzoek het onbesproken in  
den wandel weglaat.  
Naar aanleiding van een schrijven van de  
Prov. Synode van Friesland, om den 15ten  
Aug. bij de aanvaarding der regering door H. M.  
de Koningin, een ure des gebeds te houden,  
spreekt de Synode uit:  
dat het gewenscht is bij die heugelijke gele-  
genheid een ure des gebeds te houden op een  
door den kerkeraad van elke kerk te bepalen  
tijd.  
Verkorte Acte der Prov. Synode  
van Utrecht, gehouden den 8ten  
Juni 11.  
Bij keuze wordt 't moderamen samengesteld uit  
de BB. Dr. Van Minnen praeses, Ds. Donner  
scriba, Dr. Van Goor assessor.

Alsnu komt aan de orde het voorstel der  
Classe Utrecht om: a) voor haar eigen rekening  
te nemen de zorg voor emer. pred. en voor de  
Wed. en Weezen van predikanten der kerken in  
deze provincie, en b) 't quotum voor deze uit-  
gaven te bepalen voor Utrecht op 5/9, voor Breu-  
kelen op 2/9 en voor Amersfoort op 2/9, nadat  
de Classe Utrecht van de betaling van de 5  
maal 5/9, waarmede zij nu belast is, zal zijn  
onthieven en dit bedrag bij de geheele som van  
uitgaven voor deze zaak zal zijn gevoegd.  
Vooral over 't eerste deel van dit voorstel  
ontstaat een zeer breede discussie.  
Bewoord wordt, dat door dit besluit de zaak pro-  
vinciaal gemaakt wordt, en dat de provincie dan  
eene verplichting op zich neemt, die bij mogelijke  
toeneming van 't aantal emeriti te zwaar zal blij-  
ken, en dat ook nu nog niet is gebleken, dat de  
provincie zelfs den tegenwoordigen last kan  
dragen. Terwijl de betrokken kerken met haar  
Classen reeds voor haar zelf in dezen zeer be-  
last zijn.  
Daartegen wordt namens Utrecht aangehouden,  
dat dit voorstel niet ingaat tegen de bepalingen  
van Middelburg 1896, noch 't bevels-amrands,  
dat de lokale kerk voor haar dienaar, ook de  
emeriti en voor de bedoelde Weduwen en Wee-  
zen moet zorgen, en dat toch de provincie dit  
jaar voor precies 't zelfde bedrag ter voldoening  
aan de Generale kas is aangeslagen, als zij uit  
die kas had aangevraagd. Ook wordt gewezen  
op 't voorbeeld der andere Provincies op 2 na.  
Utrecht tracht 't bezwaar van te veel lasten  
voor een mogelijke toekomst te ondervangen  
door invoering van de woorden: „de zorg voor  
de thans ten haren laste zijnde.“  
In stemming gebracht wordt 't eerste deel van  
't voorstel verworpen met 8 tegen 4 stemmen.  
Bij de behandeling van 't 2e deel van 't voor-  
stel Utrecht wordt gelezen een schrijven van  
deputaten der Algemeene kas, verzoekende op-  
gave van de ondersteuning, die de Provinciale  
kerken van Utrecht uit die kas begeren te  
ontvangen ten behoeve van hare op dit punt  
Hulpbehoevende Classen en kerken.  
Het geheele bedrag, dat de kerken der Pro-  
vincie saam als onderstand aan de beide Classen  
voor hare kerken moeten verstrekken is  
f 2200. Op voorstel van Dr. van Goor wordt  
besloten, hiervan f 1500 voor rekening der Pro-  
vincie te nemen en dus f 700 aan te vragen.  
Het 2e gedeelte van 't voorstel der Classe  
Utrecht wordt nu aangenomen met deze wijzi-  
gung, dat 't quotum voor de Classe Utrecht zal  
zijn 11/18, voor Amersfoort 2/18 en voor Breuk-  
elen 2/18.  
Overeenkomstig 't voorgestelde sub lit. a en  
b punt 8 van 't Agendum wordt besloten, om  
in alle Gereformeerde kerken dezer Provincie  
op 31 Augustus a. s. ene ure des gebeds te  
houden. De nadere bepaling van 't uur van den  
dag wordt aan elke kerk zelf overgelaten.  
Een schrijven van de Provinciale Synode der  
Friessche kerken betreffende deze zaak, wordt  
voor kennisgeving aangenomen.  
Deputaten ad hoc brengen bij monde van Ds.  
Fermhout hun rapport in in zake de vraag van  
de Classe Amersfoort naar aanleiding van be-  
paalde gevallen gedaan: of leden der gemeente,  
die hun huwelijk niet kerkelijk laten bevestigen,  
deswege censurabel zijn?  
De conclusien van dit rapport strekken, om  
uit te spreken, dat elk geval op zichzelf dient  
beoordeeld, dat er gevallen kunnen zijn, waarin  
voor censuur geen grond aanwezig is, doch dat  
in geval van hardnekkige verachting van de  
kerkelijke bevestiging, zulke leden deswege ge-  
censureerd dienen te worden.  
Dr. v. Goor merkt op, dat 't overigens uitne-  
mende rapport niet geheel aan 't verlangen van  
Amersfoort voldoet.  
Doch de rapporteur toont aan, dat nu op de  
gestelde vraag, zooals deze tot deputaten kwam,  
is geantwoord. Dat 't rapport niet meer geeft,  
ligt niet aan deputaten ad hoc. Hij had ook  
toen vorige jaar geadviseerd voor de beantwoor-  
ding van deze vraag toch geen deputaten te  
benoemen.  
't Rapport wordt vervolgens met dankzegging  
aan deputaten en den rapporteur aangenomen.  
Niets meer aan de orde zijnde, doet de  
praeses de dankzegging en sluit deze Provinciale  
Synode.

## Buitenland.

Frankrijk. Moeilijke tijden voor de  
Fransche Protestanten. Herdenking van  
het Edict van Nantes.  
De Protestanten in Frankrijk hebben het in  
deze dagen hard te verantwoorden. Het is be-  
kend hoe in de zaak van Dreyfus-Zola de Pro-  
testanten over één kam geschoren zijn met de  
Joden, omdat Dreyfus een Jood en Scheurer  
Kestner een Protestant is. De Brunetiere, een  
man die een paar jaar geleden zijn bekend arti-  
kel schreef over het bankroet der wetenschap,  
om aan te toonen dat de wetenschap der negen-  
tiende eeuw niet in staat is een bevredigend  
antwoord te geven op de staatkundige, sociale  
en zedelijke vraagstukken die aan de orde zijn,  
riep onlangs uit: Overal waar ik geweest ben,  
heb ik kunnen zien dat het Katholicisme het  
zelfde beteekent als Frankrijk, en Frankrijk het-  
zelfde als het Katholicisme.  
Toen de minister Hanotaux in de Fransche  
academie werd opgenomen, heeft een letterkun-  
dige, die tot hertoe voor gematigd Roomsche  
doorging, hem verwelkomd en daarbij de Pro-  
testanten voorgesteld als vreemdelingen in Frank-  
rijk en zich niet ontzien den minister het voor-  
beeld van den kardinaal de Richelieu, minister  
van Lodewijk XIV, voor te houden, om dat  
vreemde element onschadelijk te maken.  
In een groot Parijsch blad *Le Soleil*, dat het  
lid der Fransche academie Hervé tot hoofd-  
redacteur heeft, werd de op den hand zijnde fees-  
telijke herdenking van de herroeping van het  
edict van Nantes besproken, waarbij de hate-  
lijke beschuldigingen tegen de Protestanten in  
Frankrijk worden uitgesproken. Het heet daarin,  
dat hetzij zij industrielen of ambtsdragers zijn,  
zij steeds een eigen kring vormen; in dezen  
kring geeft, of helpt of ondersteunt men alleen  
geloofsgenooten. Zij vormen een staat in den  
staat, en deze staat moet noodwendig den Fran-  
schen staat verdragen. Zijne leden beoogen niet  
ieder voor zich, maar als massa anti-Fransche  
doelinden. In de politiek, in de wijsbegeerte,  
in de letterkunde, in de kunst zijn zij voor  
alles anti-Latijnsch. Daarbij zijn zij zeer fana-  
tiek.  
Dit alles in aanmerking nemende, kan het  
geen verwondering wekken, dat de directie van  
de spoorweglijn van Parijs naar Lyon en de  
Middellandsche Zee geweigerd heeft, om voor  
verminderden prijs hen te vervoeren, die de festi-  
viteiten van de herdenking van het edict van  
Nantes wilden bijwonen.  
De haat tegen de Protestanten, reeds een paar  
jaren lang aangeblazen, openbaarde zich deze  
dagen ook tegen een evangelist, met name Débu,

die omringd werd door een schare van 200 per-  
sonen, welke schreeuwde: „De Protestant moet  
te water.“ Alleen door het heldhaftig optreden  
van een jongen boer, werd deze toelag verijdeld.  
Dit is nu het loon dat de Fransche Protes-  
tanten trekken van hun steunen van de anti-  
clericalen politiek der Fransche staatslieden! Hoe  
zeer hebben zij een man als Gambetta gevierd!  
Hoe hebben zij de wet op het „lekenonderwijs“  
toegejuicht! Uit vaderlandsliefde moesten men zijn  
eigen scholen prijs geven; om te maken, dat  
overal de Roomsche broeders en zusters uit de  
scholen werden geweerd, opdat neutraal onder-  
wijs zou zegeviern. Men zou de Protestantische  
kinderen toch nog het noodige godsdienstonder-  
wijs kunnen geven op de z.g. „Woonkloosters“.  
Het resultaat is geweest, dat de scholen,  
die door Roomsche broeder of zusterschappen  
geleid werden, op ongekende wijze zijn gaan  
bloeden, terwijl de meeste Protestantische scholen  
verderwen!  
Den 30sten Mei zullen de Protestanten het  
edict van Nantes herdenken, waardoor de Gere-  
formeerden enige vrijheid van uitoefening hun-  
ner religie werd geschonken. De omstandig-  
heden waaronder deze herdenking van een edict  
plaats heeft dat drie eeuwen geleden werd af-  
gekondigd, zijn voor de Fransche Gereformeer-  
den niet bemoedigend. Dit verhindert niet dat  
zij zich tot het feest opmaken en in herinnering  
brengen datgene wat bij het edict aan hunne  
vaders werd geschonken.  
Zij die meenen dat toen aan de Hugenoten  
volledige godsdienstvrijheid geschonken werd,  
vergissen zich zeer. Maar Hendrik IV gaf toch  
het edict om een einde te maken aan den ver-  
woeden strijd, die in Frankrijk tusschen Gere-  
formeerden en Roomschen gestreden werd.  
Door dit edict werd de Roomsche eredienst  
overal hersteld waar zij was opgeheven, terwijl  
de goederen en rechten, die de Roomsche gees-  
telijkheid te voren heeten had, haar werden  
teruggewezen. De Gereformeerden ontvingen het  
recht om overal in Frankrijk ongestoord te  
wonen, om hun eredienst uit te oefenen waar  
dit geschiedde in 1596 en 1597; benevens in  
die plaatsen waarin al toegelaten werd door het  
edict van 1577 en bovendien in één stad of in  
één bucht van een groep dorpen. De Gerefor-  
meerden zouden worden toegelaten in de scholen  
en instellingen van liefdadigheid, terwijl zij ook  
tot het uitoefenen van openbare ambten zou-  
den gerechtigd zijn zonder daarbij gebonden te  
zijn tot het deelnemen aan godsdienstige han-  
delingen, die niet in overeenstemming waren  
met hunne conscientie.  
De provinciale en algemeene synoden werden  
gehandhaafd onder voorbehoud van de auto-  
ritasie des Konings.  
Daarentegen waren de Gereformeerden ge-  
houden om geen arbeid te verrichten op Room-  
sche feestdagen, de tienden te betalen aan de  
Roomsche geestelijkheid, en in zake het huw-  
lijk zich te houden aan het verbod der Room-  
sche kerk om in sekere graden van bloedver-  
wantschap een huwelijk te sluiten. Als waar-  
borg voor de uitvoering van het edict liet men  
aan de Hugenoten alle steden en versterkte  
plaatsen, welke zij in 1597 bezet hielden.  
Door dit edict werd vrijheid van conscientie  
geproclaimd. Maar de koning trad toch open-  
lijk op voor de Roomsche kerk; door den Ge-  
reformeerden godsdienst te noemen: „den gods-  
dienst die beweert Gereformeerd te zijn?“ (la  
religion prétendue réformée).  
De uitoefening der Gereformeerde religie was  
in Parijs verboden, en in vijf mijlen rondom die  
stad. Maar de bepaling werd gemaakt, dat de  
hertogen de pairs van Frankrijk, de officiers van  
de kroon, de maarschalcken en hoofdlieden van  
de lijfwacht des konings enz., wanneer zij zich  
in het gevolg van zijne Majesteit bevonden, met  
gesloten deuren in hunne huizen gebeden zou-  
den mogen laten lezen voor hen en voor hunne  
gezinnen. Een plaats voor volle godsdienstige  
oefeningen, die van Parijs ten hoogste vijf mijlen  
verreijnd is, zal den Gereformeerden worden  
gegeven.  
Dit edict werd nooit geheel ten uitvoer ge-  
leid. Nu eens zagen de Gereformeerden zich  
uitgesloten uit de kringen van wetenschap en  
van kunst; dan weder werd de uitoefening van  
den eredienst opgeschoort in een plaats waar de  
overheid veranderde; nu eens werd het stichten  
van nieuwe Protestantische scholen belet, of men  
beperkte het aantal hunner leerlingen; dan weder  
werden de hospitalen voor hen gesloten, of  
belette men d.n. Gereformeerden predikanten  
hunne gemeentelieden aldaar te be-  
zoeken. Ook gebeurde het, wanneer een  
Roomsche geestelijke den Roomschen gods-  
dienst afzwoer om Gereformeerd te worden, hij  
aanstonds werd vervolgd, onder voorgeven, dat  
alleen een schuldig priester van godsdienst kon  
veranderen. De nationale Synode van 1631 te  
Chartreton gehouden, kon constateren, dat in  
92 plaatsen in de Cevennen, Vivarais en Lon-  
guedoc, den Gereformeerden eredienst verbo-  
den was. Onder de regering van Lodewijk XIV  
werden de vrijheden der Gereformeerden steeds  
meer ingekort, totdat die despot in 1685 de  
schaduw van een wet introk, die feitelijk reeds  
lang was opgeheven.  
De *Eglise Libre* wijst er op, dat niet sceptici  
als Bogle en vrijdenkers als Voltaire, maar een  
man als Roger Williams, de vrijheid van gods-  
dienst hebben bepleit. Deze Engelschman heeft  
in 1635 in Amerika de stat Rhode-Island op  
dit fundamenteel gebouwd. Voor vrijheid van con-  
scientie hebben echter te voren onze vaders  
gepleit, toen zij door de Remonstrantsche re-  
genten werden vervolgd, ofschoon het moet wor-  
den toegestemd, dat velen het beginsel, dat zij  
in de verdrinking voorstonden, later, toen de  
Gereformeerde kerk over de Remonstranten  
triumfeerde, weder hebben losgelaten.  
Het is in de praktijk gebleken, dat onder  
scheide gewezen Roomsche priesters, in den  
laatsten tijd, die tot het Protestantisme over-  
gingen, groot gevaar loopen om tot sceptici-  
cisme of ongelof te vervallen. Dit is wel te  
verklaren. Er zijn Roomsche priesters, die alleen  
de kerk verlaten, omdat in hen twijfel optree  
aan de waarheid van de Roomsche leerstukken  
en die daarom niet meer kunnen loopen in het  
gareel der Roomsche dogmatiek. De heer Ch.  
Luigi, een bekend Protestantisch publicist, be-  
toogde onlangs, dat het niet te verwonderen is,  
wanneer de gewezen Roomsche priesters tot on-  
gelof vervallen. Immers zij stonden eerst onder  
absoluut gezag van de kerk en kunnen daarna  
de vrijheid minder verdragen.  
Is er dan geen gezag in het Protestantisme,  
vraagt de heer Luigi? In plaats van de auto-  
riteit die dwingt is er een autoriteit die over-  
tuigt. De godsdienstige autoriteit is nuver gees-  
telijk, is boven ons en heeft bondgenooten in  
onze ziel.  
Waar is die autoriteit? In de Heilige Schrift.  
Maar de quaestie van hare uitlegging? Wij  
hebben geen gezwoeren uitleggers. En al zijn er  
na Gods Woord onderscheidene autoriteiten in  
betrekkelijken en ondergeschikten zijn, wij ge-  
bruiken het woord autoriteit weinig. Een